Фигыльләр

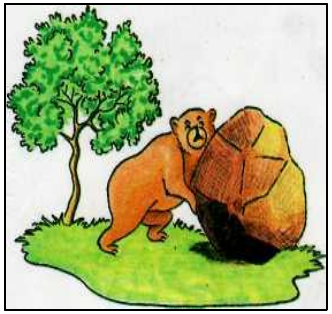

тәгәрәтә

шакый

өрә

тибә

елый

көлә

казый

йөзә

тыңлый

карый

төшә

менә

бии

эчә

юына

ФИГЫЛЬ (*глагол*)

Нишли? нишләде? нишләгән?
нишләр? нишләячәк?

Бара, барды, барган, барыр, барачак

фигыль барлык һәм юклык формасында килә
(глагол имеет два аспекта:
положительный и **отрицательный)**

*бар – бар**ма** (иди – не иди)*
*кил – кил**мә** (приходи – не приходи)*

БОЕРЫК ФИГЫЛЬ

Боерык фигыль боеру яисә эш кушуны, өндәүне белдерә. Интонация, кисәкчәләр ярдәмендә, боеру мәгънәсе йомшартылып, киңәш итү, үтенү, сорау, ялвару кебек төсмерләр белдерелергә мөмкин. Боерык фигыль заман белән төрләнми, зат-сан белән төрләнә. Ул җөмләдә **хәбәр** була.

Мәсәлән:

И сабыйлар, <u>эшләгез</u> сез, иң мөкатдәс нәрсә - эш. (Г.Тукай)

Боерык фигыльнең зат-сан белән төрләнеше

Эшлә – боерык фигыль, барлыкта.

Зат	Берлек сан
I	-
II	Син эшлә
III	Ул эшлә-**сен**

Зат	Күплек сан
I	-
II	Сез эшлә-**гез**
III	Алар эшлә-**сен- нәр**

Заман

Марат китап укый.

Марат китап укы**ган**.
Марат китап укы**ды**.

Марат китап укы**ячак**.
Марат китап укы**р**.

Хәзерге заман
-а/-ә, -ый/-и

Үткән заман
-ган/-гән, -кан/-кән
-ды/-де, -ты/-те

Киләчәк заман
-ачак/-әчәк,-ячак/-ячәк
-ыр/-ер, -ар/-әр,-р

ЭШ, ХӘРӘКӘТНЕҢ БУЛУ, БУЛМАВЫН БЕЛДЕРӘ

Х И К Ә Я   Ф И Г Ы Л Ь

Хәзерге заман

-а
-ә
-ый
-и

Үткән заман

Билгеле үткән заман

-ды
-де
-ты
-те

Билгесез үткән заман

-ган
-гән
-кан
-кән

Киләчәк заман

Билгеле киләчәк заман

-ар
-әр
-ыр
-ер
-р

Билгесез киләчәк заман

-ачак
-әчәк
-ячак
-ячәк

Хәзерге заман хикәя фигыль

-а/ -ә, -ый/ -и

бар-а, кил-ә

аш(а)-ый, эшл(ә)-и

Хәзерге заман хикәя фигыльнең зат-сан белән төрләнеше

Зат	Берлек сан	Күплек сан
I зат	Мин бар-а-м	Без бар-а-быз
II зат	Син бар-а-сың	Сез бар-а-сыз
III зат	Ул бар-а	Алар бар-а-лар

Зат	Берлек сан	Күплек сан
I зат	Мин кил-ә-м	Без кил-ә-без
II зат	Син кил-ә-сең	Сез кил-ә-сез
III зат	Ул кил-ә	Алар кил-ә-ләр

Үткән заман хикәя фигыль

Билгеле үткән заман Нишләде?	Билгесез үткән заман Нишләгән?

барды, кайтты

сөйләде, китте

барган, кайткан

сөйләгән, киткән

Үткән заман хикәя фигыльнең зат-сан белән төрләнеше

Зат (лицо)	Берлек сан (единственное число)	Күплек сан (множественное число)
I зат	Мин эшлә-~~де~~-м	Без эшлә-~~де~~-к
II зат	Син эшлә-~~де~~-ң	Сез эшлә-~~де~~-гез
III зат	Ул эшлә-~~де~~	Алар эшлә-~~де~~-ләр

Үткән заман хикәя фигыльнең зат-сан белән төрләнеше

Зат (лицо)	Берлек сан (единственное число)	Күплек сан (множественное число)
I зат	Мин эшлә-гән-мен	Без эшлә-гән-без
II зат	Син эшлә-гән-сең	Сез эшлә-гән-сез
III зат	Ул эшлә-гән	Алар эшлә-гән-нәр

Әйт – әйтер**, әйт**әчәк – билгеле һәм билгесез киләчәк заман хикәя фигыль.

Зат	Берлек сан *(единственное число)*
I	Мин әйт-**ер**-**мен**, әйт-**әчәк**-**мен**
II	Син әйт-**ер**-**сең**, әйт-**әчәк**-**сең**
III	Ул әйт-**ер** әйт-**әчәк**

Зат	Күплек сан *(множественное число)*
I	Без әйт-**ер**-**без**, әйт-**әчәк**-**без**
II	Сез әйт-**ер**-**сез**, әйт-**әчәк**-**сез**
III	Алар әйт-**ер**-**ләр**, әйт-**әчәк**-**ләр**

Кара – карар, караячак – билгеле һәм билгесез киләчәк заман хикәя фигыль.

Зат	**Берлек сан** *(единственное число)*	
I	Мин кара-**р-мын,**	кары-**ячак-мын**
II	Син кара-**р-сың,**	кары-**ячак-сың**
III	Ул кара-**р**	кары-**ячак**

Зат	**Күплек сан** *(множественное число)*	
I	Без кара-**р-быз,**	кары-**ячак-быз**
II	Сез кара-**р-сыз,**	кары-**ячак-сыз**
III	Алар кара-**р-лар,**	кары-**ячак-лар**

ФИГЫЛЬ

Белдерә	Соравы	Формасы	Заманы
-Эшне -Хәлне -Хәрәкәтне	Нишли? Нишләде? Нишләгән? Нишләячәк? Нишләр?	-Барлыкта -Юклыкта **(-ма/-мә)**	-Хәзерге -Үткән -Киләчәк

Зат	Берлек сан	Күплек сан
I	-мын/ -мен, -м	-быз/ -без
II	-сың/ - сең	-сыз/ -сез
III	-	-лар/ - ләр, -нар/ -нәр

Афәрин!!!